

1.8.2017

YM97/04/2017

Oikeusministeriö
Demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö

Viite
Hänvisning Oikeusministeriön lausuntopyyntö 18.5.2017; OM 1/559/2011

Asia
Ärende Pohjoismaisen saamelais sopimuksen kansallisen voimaansaattamisen edellytykset

Oikeusministeriö on pyytänyt ympäristöministeriön lausuntoa pohjoismaisen saamelais sopimuksen määräysten suhteesta Suomen lainsäädäntöön ja muista sopimuksen kansallisen voimaansaattamisen edellytysten kannalta merkityksellisistä seikoista. Ympäristöministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

Yleishavaintona todettaneen, että sopimus noudattaa johdonmukaista linjaa saamelaisten oikeuksien kehittämisessä ja YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen kanssa.

Neuvotteluvollisuudesta

Sopimuksen 17 artiklan mukaan valtio neuvottelee saamelaiskäräjien kanssa säädettäessä lakeja, tehtäessä päätöksiä sekä ryhdyttäessä muihin toimiin, joilla voi olla erityistä merkitystä saamelaisille. Neuvotteluissa tulee pyrkiä saavuttamaan yksimielisyys Saamelaiskäräjien kanssa tai pyrkiä saamaan Saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa.

Sopimuksen 12 artiklan mukaan Saamelaiskäräjillä tulee olla sellaiset vastualueet ja sellaisia tehtäviä, että ne voivat tehokkaasti huolehtia saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumisesta. Sopimuksen 4 artiklan mukaan itsemääräämisoikeus toteutuu neuvottelujen kautta asioissa, joilla voi osoittautua olevan erityistä merkitystä saamelaisille.

Saamelaiskäräjälain 9 §:ssä on erikseen lueteltu ne laajakantoiset ja merkittävät asiat, milloin viranomaisten tulee neuvotella saamelaiskäräjien kanssa. Näitä asiaryhmiä ovat muun muassa yhdyskuntasuunnittelu, valtionmaiden käyttö, hoito, vuokraus ja luovutus, malminetsintä, kaivosmineraalien hyödyntäminen sekä valtionmailla tapahtuva kullanhoidonta.

Ympäristönsuojelulain 42 §:n mukaan lupaviranomaisen on pyydettävä ympäristölupahakemuksesta lausunto saamelaiskäräjiltä, jos hakemuksen tarkoittaman toiminnan ympäristövaikutukset saattavat ilmetä saamelaisten kotiseutualueella, ja kolttien kyläkokoukselta, jos ympäristövaikutukset saattavat ilmetä kolttalaissa tarkoitettulla kolttala-alueella. Ympäristönsuojelulain 49 §:n mukaan ympäristölupaa ei voida myöntää, jos siitä aiheutuisi olennaista heikennystä edellytyksiin harjoittaa saamelaisten kotiseutualueella perinteisiä saamelaiselinkeinoja tai muutoin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria taikka olennaista heikennystä kolttien elinolosuhteisiin tai mahdollisuuksiin harjoittaa kolttalaissa

tarkoitettuja luontaiselinkeinoja koltta-alueella. Nämä oikeudet on turvattu säätämällä Saamelaiskäräjille ja kolttien kyläkokoukselle erikseen niiden turvaamiseksi tarvittavat vireillepano- ja valitusoikeudet.

Ympäristölupaharkinnassa ja muissa ympäristönsuojelulain soveltamiseen liittyvissä asioissa on tyypillisesti kysymys moniasianosaisuudesta, joissa paitsi toiminnanharjoittajan ja haitankärsijän välillä, myös eri haitankärsijäryhmien kesken voi ilmetä oikeudellisia jännitteitä ja vastakkaisia intressejä. Lupahakemusta käsiteltäessä joudutaan tyypillisesti ratkaisemaan, millaista rasitusta toiminnanharjoittajalla on oikeus tuottaa, millaista rasitusta haitankärsijät joutuvat sietämään, miten rasitus jakautuu eri haitankärsijöiden välillä sekä millaisia korvauksia asian johdosta tulee määrätä. Koska kyse on useiden yksityisten oikeuksien ja velvollisuuksien sekä osin yleisen edun järjestämisestä, asianosaisen menettelyllisten oikeuksien tulee toteutua tasapuolisesti ja yhdenvertaisesti. Tästä syystä saamelaisten oikeudet on menettelyllisesti järjestetty ympäristölupamenettelyssä ja muissa ympäristönsuojelulain mukaisissa asioissa säätämällä viranomaiselle velvollisuus pyytää saamelaiskäräjiltä ja kolttien kyläkokoukselta lausuntoja sekä vireillepano- ja muutoksenhakuoikeuksin.

Ympäristölupamenettelyssä sekä ympäristönsuojelulain mukaisissa valvonta-asioiden vireillepanossa on menettelyn hyväksyttävyyden ja prosessiekonomian kannalta tärkeää, että saamelaisten menettelylliset oikeudet voidaan jatkossakin turvata lausunto-, muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeuksin. Sopimuksen tulkinnan ei tule johtaa siihen, että ympäristönsuojelulain mukaisissa asioissa yhdelle asianosaisryhmälle tulee myöntää muita asianosaisryhmiä pidemmälle menevät menettelylliset oikeudet yksimielisyyteen pyrkivin neuvotteluvelvollisuuksin.

Kielellisinä huomioina esitetään seuraavat havainnot:

Artikla 31. "Saamelaisilta alkuperäiskansana ei saa *kieltää* oikeutta harjoittaa kulttuuriaan, kieliään ja yhteiskuntaelämäänsä puuttamalla luonnonvaroihin tai muuttamalla niiden käyttötarkoitusta."

Tekstin kirjoitusasua voitaisiin vielä tulkinnan selkiyttämiseksi tarkastella - suomenkielinen ja ruotsinkielinen versio eivät tunnu olevan aivan samat. Harkittavaksi ilmaisu: "Luonnonvaroja koskevilla toimenpiteillä tai luonnonvarojen käytön muutoksilla ei saa *estää* saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana harjoittaa kulttuuriaan, kieliään ja yhteiskuntaelämäänsä."

Artikla 33. "Valtiot edistävät saamelaisten perinteistä tietoa kunnioittaen saamelaisalueiden luonnon- ja kulttuuriympäristön kestäväää käyttöä ja ottaen huomioon luonnon- ja kulttuuriympäristöjen erityisen merkityksen saamelaisten kulttuurin, kielen ja yhteiskuntaelämän perustana." "Staterna ska, med respekt för samisk traditionell kunskap, främja ett hållbart nyttjande av natur- och kulturmiljön i samiska områden, med beaktande av natur- och kulturmiljöns särskilda betydelse som grund för samernas kultur, språk och samhällsliv."

Ympäristöministeriö esittää harkittavaksi suomenkielisen version sanajärjestyksen muutos: "Valtiot edistävät saamelaisalueiden luonnon- ja kulttuuriympäristön kestäväää käyttöä kunnioittaen saamelaisten perinteistä tietoa ja ottaen huomioon luonnon- ja kulttuuriympäristöjen erityisen merkityksen saamelaisten kulttuurin, kielen ja yhteiskuntaelämän perustana."

Hallinto- ja kansainvälisten asiain johtaja

Ismo Tiainen

Hallitussihteeri

Charlotta von Troil